

חסביג לשולחן

עלון שבועי לבני הישיבות סביב נושא מהפרשה בעיון בהלכה באגדה ובמוסר

ראשי הישיבות

הגאון רבי ברוך שמואל דויטש שליט"א
מראשי ישיבת קול תורה

קידוש ליל שבועות מבעו"י

המג"א בריש הלכות שבועות (סי' תצ"ד) הביא בשם משאת בנימין בזה"ל, "בליל שבועות אין מקדשין על הכוס עד צאת הכוכבים, דכתיב תמימות תהיינה", ומשמעות לשונו דאין קפידא שלא להתפלל קודם צאת הכוכבים, אמנם בט"ו שם כתב מה אחרון להתחיל ערבית בכניסת שבועות, וצ"ע במה פליגי.

והנה דברי המשאת בנימין הם בשם ר"ש מלובלין השני והוא היה גם רבו של השל"ה, וז"ל השל"ה בריש הלכות ומסכת שבועות "קיבלתי ממורי מהר"ש מלובלין וכו', שלא לעשות קידוש ולאכול בליל שבועות עד צה"כ, והטעם משום דכתיב תמימות וחג שבועות הוא אחר ספירה, וא"כ כשמקדש בעוד יום נמצא מחסר אותו מקצת מימי הספירה, ואל תשיבני ממה שמתפללין אז התפלה, דזה אינו כלום, דהא רב יאשיה מתפלל של מוצ"ש בשבת ועדיין שבת גמור הוא", עכ"ל. ומבואר מינייה דיסוד החילוק הוא דבקידוש הוא מקבל על עצמו את עצמות היום, ולכך אסור לעשותו קודם כניסת החג, משא"כ תפילה דאפשר להתפלל אף קודם הגעת הזמן, וכמו שמתפלל מוצ"ש בשבת.

והנה בברכות (כ"ז ב') "א"ר חייא בר אבין רב צלי של שבת בערב שבת, רב יאשיה מצלי של מוצ"ש בשבת. רב צלי של שבת בער"ש, ואמר קדושה על הכוס או אינו אומר קדושה על הכוס, ת"ש דאמר שמואל מתפלל אדם של שבת בער"ש ואומר קדושה על הכוס", ומבואר א"כ דאין חילוק בין תפילה לקידוש וגם קידוש יכול לעשות קודם הגעת הזמן, וצ"ע על דבריהם של המשאת בנימין והמג"א בשם הר"ש מלובלין.

ואולי הם יפרשו דגם במסקנא תרי דינים הם, ותפיל אפשר להתפלל אף שעדיין לא הגיע השבת, ואילו קידוש שאפשר לעשות היינו מדין תוספת שבת, שיכול לקבל ע"ע את עצמו של יום ע"י קידוש. וע"ע שו"ע הגר"ז בקונטרס אחרון (סי' רס"א) שכתב, דיש חילוק בין קבלת תוספת שבת בעלמא, שהוא רק תוספת ומותר בשבות, לבין קבלת תוספת ע"י תפילה וקידוש, שזוהי קבלת עצמו של יום, ונאסר בכל השבותים כשבת עצמה, אולם זה לא כדבריהם שחילקו בין תפילה לקידוש.

ובזה יש להעיר בשו"ת מהרי"ל (סי' ל"ג) שהביא שיטת הי"א שאין אוכלין בליל ר"ה מבעוד יום כדי שלא יסיפו בהאי יו"ט שהוא יום הדין, ותמה ע"י המהרי"ל שהרי סו"ס קידשוהו בתפילה, ושמן על הכוס עיקר שהוא דאורייתא, יעור"ש. ולהני"ל י"ל דס"ל כשי הר"ש מלובלין דרק קבלה ע"י קידוש היא קבלת עצמו של יום, אבל קבלה ע"י תפילה אינו אלא תוספת בעלמא.

ובעיקר דברי המג"א דאם יקבל על עצמו יו"ט דשבועות יחסר בדין תמימות, יש לברר מהו החסבר בזה, אטו ע"י שיקבל יו"ט דשבועות מבעוד יום נחסר בזה חלק מהיום הקודם. ונראה פשוט שעיקר כוונתם היא שבתורה נאמר לספור מ"ט יום ואח"כ לעשות את חג השבועות, ולכך כל שעושה אותו בתוך ימי הספירה אינו זמנו, כיון שעדיין יש עליו שם ימי הספירה.

וסמך לזה ממה שראיתי מביאין בשם הרוקח הלכות פסח (אות רצ"ד) בביאור הפסוק תספרו חמישים יום, שהקשו כולם שהלא אין סופרים אלא מ"ט, וכתב ע"ז הרוקח וז"ל, "מיום הביאכם וגו', צריך לספור מ"ט יום, אבל ביום חמישים אי"צ לספור שהרי נזכר בתפילה ובחכמות". ומבואר דתפילת חג השבועות היא עצמה שפירא יום החמישים שלאחר מזה, ודו"ק.

וע"י ט"ו (ס"ס ורס"ח), בענין מי שקיבל עליו שמיני עצרת שנפטר מסוכה, ולהני"ל נראה דגם שם זהו דין מיוחד שלאחר סוכות יהיה שמיני עצרת, ובפרט לפי במ"ש בתרגום ונתן (פנחס פרק כ"ט פס' ל"ה) ביומא תמינאה כנישון תהוון וכו' מן מטולכוון לבתיכון. הרי שזהו דין שבשמיני עצרת הוא שיצא מן הסוכה ויכנס לבית.

(ברכת העה ק"ה"ת)

דבר העורך

הרה"ג מרדכי קרליבך

בענין תוספת יו"ט לענין מצה וסוכה וד' מינים

כתב הרמ"א באו"ח סי' תרל"ט סי"ג לא יאכל בלילה הראשונה עד שיהא ודאי לילה, ובטעם הדבר כתב בט"ו סק"י"ב דילפינן מתח המצות דאין לאכול מצה עד שיהא לילה דכתיב בערב תאכלו מצות, ועתוסי פסחים צט: [ד"ה עד] שכתבו דמה שאין לאכול מצה עד שתחשך הוא נלמד מקרבן פסח דכתיב בו בלילה.

וכתב המ"א סק"י"א קידוש יכול לעשות מבעוד יום קצת על היין, וברכת לישב בסוכה והמוציא יאמר בלילה דהא אפילו בפסח הוא שרי [לקדש מבעו"י בתוספת] אי לאו משום ד' כוסות כמ"ש רס"י תע"ב, ומיהו כיון דאומר סוכה ואח"כ זמן, צ"ל גם הקידוש בלילה עכ"ל, והיינו דכיון דמברכין לישב בסוכה בשעת קידוש, א"כ כיון שאין יכול לברך ברכת לישב בסוכה עד הלילה, הרי מעתה אף הקידוש צריך להיות בלילה.

אשר לכאורה צ"ע טובא בדברי המ"א, דבשלמא מצות כוית בליל סוכות אינו יכול לקיים אלא בערב, כמבואר בביאור הגר"א ובפוסקים דהוקשה מצות אכילה בליל סוכות לאכילת מצה בליל פסח שאין קיומה אלא בלילה דכתיב בלילה הזה, אך ברכת לישב בסוכה למה לא יברך מבעוד יום, הרי כבר קידש היים מדין תוספת יו"ט, וכנראה זו היא כוונת קושית הגר"ח מבריסק, הביאו בדברי יחזקאל סי' מ"ה סק"ה יעור"ש, וצ"ע. [והעירני הרה"ג ר' בנימין פשמן שליט"א דכוונת המ"א היא דאסמכוה רבנן לברכת לישב בסוכה לפסח גם את המצוה החיובית של כוית ראשון, ולכן צריך לברך בלילה ופשוט, אמנם באמת לא מצינו שאסור להפסיק בין ברכת לישב (שמברך בשעת קידוש) עד אחר אכילת כוית ראשון וצ"ע, ומ"מ אפשר שדין הוא לברך בשעה הראויה לקיום המצוה, והוא לכאורה תלוי גם בדברי הריטב"א בפסחים ז: בגדר חובת ברכת המצות, ואכ"מ].

אשר למש"נ הרי נמצא דהמ"א לשיטתו, דכלפי מצות ישיבה בסוכה באמת לא מהניא קדושת תוספת יו"ט, כי הלא אף בחוה"מ נוהגת מצות הסוכה, וא"כ ישיבת הסוכה אינה מכלל דיני קדושת הו"י"ט, שו"ר במטה אפרים סימן תרכ"ה באלף למטה ס"ק ע"ב, דאף שקיבל על עצמו תוספת יו"ט מ"מ אין יכול לברך לישב בסוכה, דאין קבלה מועלת אלא להוסיף מחול על הקדוש, אבל מצות סוכה דלא חלה עד הלילה לא מצוי לברך וציונו לישב בסוכה.

[ובכתבי הגר"ח סי' ל"ו כתב טעם נוסף דמסברא לא מהני תוספת אלא למה שהוא שייך לקדושת הרגל, משא"כ פסח מצה ומרור דאינו שייך לקדושת הרגל, אלא לקביעות זמן של ט"ו ניסן, וכן נקט בזכר יצחק סי' מ"ג, ועפ"י"ז כתב דה"י במצות סוכה לא מהני תוספת יו"ט דלא שייכא לדין יו"ט אלא לט"ו תשרי עכ"ד, אלא שאין מבואר אם כוונתו למצות אכילת כוית ראשון בליל ט"ו ניסן, או לכל עיקר מצות אכילה בסוכה].

ויעור"ש בדרשות חת"ס [דרשות ח"ג ע' מו:] דדין תוספת מהני אף לענין חול המועד, דהנה כתיב והיית אף שמה, ודרשוהו בסוכה מו. לרבות ליל יו"ט אחרון לשמחה, וקשה למה כתיב אך לשון מיעוט, וביאר דכל יו"ט אחרון הלילה, משא"כ שמיני עצרת נכנס באחרון יותר לפי שצריך להוסיף על הקדוש של חוה"מ סוכות, [ודלא כט"ו י"ט תרס"ח], וא"כ אם אוכל שלמי שמחה באותה שעה לא יצא ידי חובת שמחה של שמיני עצרת, והביאר בשבט הלוי ח"ג סי' ע"א, וכ"ז דלא כהמ"א הנ"ל.

והנה הריטב"א בסוכה כט: כתב לחלק בין הדינים הנוהגים ביו"ט שני, וכתב שיש לומר דבזמן הזה דבקאי בקביעה דירחא אין נוהגין ביו"ט שני אלא ההלכות שהמה מחמת קדושת יו"ט, כגון שביטת יו"ט ומצות קידוש, אך מצות ד' מינים אינה אלא ממצות הרגל ולא שייכא לקדושת יום טוב, ולכן דין ארבעה מינים ביו"ט שני אינו כדן ד' מינים שביום הראשון [דבעינן לכס וכו'], אלא כדן לולב של שאר המינים.

והרה"ג ר' יצחק צרויה שליט"א הקשני על דברי הריטב"א, שהרי אנו אוכלין מצה ביו"ט שני ומברכין עליה, והוכיח מזה דמצות מצה שייכא לעיקר קדושת הו"י"ט, דפסח, ולכן מצות מצה נוהגת אף ביו"ט שני, ויש לכוון כן בשיטת התוס' בפסחים שם שכי' דאף לענין מצה ופסח היה מועיל דין תוספת יו"ט, וע"כ משום דמצה שייכא לקדושת הו"י"ט של פסח, וכמבואר כן בדברי הגר"ח [דבתי"ס] בשמע קצת דמצות פסח מצה ומרור לא שייכא לתאריך ט"ו ניסן אלא לעצם הו"י"ט, עכ"ד.

ולפי"ז נמצא יש לחלק בין מצות לולב דלא שייכא לקדושת הו"י"ט, למצות מצה דשייכא לקדושת הו"י"ט, אשר נראה הביאור בזה, דחלוק מצות לולב דעיקרה נקבעה ליום הראשון של חג הסוכות, ככתוב ולקחתם לכם ביום הראשון, באופן

היום הגדול והנכבד הזה, יום מתן תורה, יהיה השנה בסימן החיזוק הגדול סביב לומדי התורה, התעצמות ההתכנסות פנימה, אל תוך מחטני הקדוש, ברוח התלהבות גדולה ויקרה, להוקיר ולהעריך, להעלות על נס, להגדיל ולרומם את לומדי התורה, משוש לב העם הזה, ממשיכי שושלת התורה ומסירתה מדור לדור.

הלא המה גיבורי החיל, יושבי האהל, אשר נטלו על עצמם את נועם עולה של תורה, יושבים באוהלך, שוקדים על לימודה ומפארים ומרוממים את יקרת העם. מי אשר יצפה פה ומי אשר יאמר דבר, ישל נעלו ולא יגע בהר הקודש, מי אשר ישא ליבו לדבר סרה בבחירי הדור, נבחרי האומה, תנארת הדורות, הנושאים את לפיד האש קדם המחה, ומש שכם ועל גבם הם נושאים את משל העם, את קיום העולם ובכללם הלפידים וחבורתם.

הם הם, אנשי המעלה, בהם מתקנאים הכל, אליהם נשואות עינינו, אליהם נישא את עיני ילדינו, להיות שובנים בבית ד' לחזות בנועמו ולבקר בהיכלו. חזיקו ואמצו, נושאי משא הקודש, יהיה חלקם של כל ישראל עמכם. שנחה כולנו, להיות כלים ראויים לקבלת התורה, בחזוה ובשמחת לבב.

אנפה יצחק הא"י
1965

דלי"ש לקדושת יו"ט דסוכות, כי אם למועד חג הסוכות, משא"כ מצות מצה דלא נתייחסה בתורה לכל המועד כי אם לליל יו"ט דפסח, ולהכי אמרינן דמדיני הו"י"ט היא, ולכן נוהגת ביו"ט שני, ואשר מהי"ט היה בדין ג"כ שיהא יוצא בה ידי חובתו אף בתוספת יו"ט.

ויש להוסיף עוד, דהלא לולב דמקדש מצותו כל שבעה, וההיא הרי ע"כ שייכא להו"י"ט, ומעתה יש לחקור בגדר מצות לולב ביום הראשון בגבולין, דהנה כתב בבעה"מ בסוכה מג. [כא:] דגדר חובת מצות לולב דגבולין ולולב דמקדש אחד הוא, אלא שזו נוהגת יום אחד וזו נוהגת עוד י' ימים, ולדידה לא מסתבר כלל שבגבולין הוא מצות יו"ט ובמקדש הוא מצות הרגל, וע"כ מצות גבולין אף היא מצות המועד אלא שנוהגת רק ביום הראשון של המועד.

ובמקו"מ הארכתי דדעת הר"מ דלולב דמקדש ולולב דגבולין ב' מצוות חלוקות הנה, באופן דלפי שיטת הר"מ אכתי י"ל דבגבולין הוא מצות יו"ט, [וערשי"י יומא ב: (ד"ה אי חג המצות)]. ובמערכת מועדים הארכתי הרבה בזמן חיובא דמצות פסח מצה ומרור, אם קביעותם תלוא בתאריך ט"ו ניסן, או דהמה שייכים לעיקר מועד הפסח, ולמשי"נ נתבאר כ"כ בדברי התוס' דהמה שייכים לקדושת יו"ט דפסח.

צדק הוצאה לאור – נתן פלדמן

הופיע

שיעורי רבנו משולם דוד הלוי

על מסכת סוטה

מאת הגאון הגדול

רבי דוד סאלאוויצקי שליט"א

ראש ישיבת בריסק

תפילה וקידוש בליל חג שבועות

כידוע בכל שבת ויו"ט יש דין של תוספת שבת ויו"ט דהיינו שהאדם מקבל על עצמו לפני השבת ואח עליו קדושת שבת מבעוד יום המקור לזה הוא מדברי הגמ' ר"ה ט' ע"א ובינומא ע"ב ובמכילתא יתרו פרשה זו (עיי' אוה"ח שמות ל"א פסוק ט"ז מה שפירש הפסוק "ושמרו בני ישראל לעשות את השבת"), הפמ"ג בספרו תיבת גמא פרשת ואתחנן כתב דנרמז ב"זכור את יום השבת לקדשו" ולרבות תוספת, ולכן אפשר להתפלל ולקדש את שבת ויו"ט מבעוד יום, אולם כפי שנראה הלחן שונה חג שבועות משאר ימים טובים שאין מתפללין ומקדשין מבעוד יום רק בליל החג.

הט"ז בריש סימן תצ"ד כתב דבחג השבועות מאחרין להתפלל תפילת ערבית בכניסת החג כדי שיהיו ימי הספירה תמימות. וכתב בשו"ע הרב (שם) לפרש דבריו דהיינו שבדרך כלל כל יו"ט מתפללים מבעוד יום קודם לפני צאת הכוכבים אבל בשבועות מתפללין תפילת ערבית לאחר צאת הכוכבים שאם יקדימו הרי זה כמי שחסרו מעט ממ"ט ימי ספירה והרי צריך תמימות, וכ"כ בפמ"ג ובמשנ"ב (שם), ומשו"כ ברור שאי אפשר לקדש מבעו"ט ע"י הקדוש שהוא מזכיר חג השבועות מחסר מימי הספירה.

אולם יעוין בס' עמק ברכה (לאביו של השלה"ק) שכתב שקיבל מרבו מהרי"ש מלובלין שקיבל איש מפי איש מהגאון רבינו יעקב פאלק צ"ל שבליל שבועות לא יעשו קידוש על הכוס עד אחר צאת הכוכבים, וכ"כ בשו"ת משאת בנימין ובשו"ת שבות יעקב ח"ג סימן נ"ב, משמע שרק קידוש אין עושים מבעוד יום, אצל התפלה אפשר להתפלל מבעוד יום, וכן פסק בנחלת שבעה דיני גיטין סימן מ"ט, והסברא שגם בשבועות יש דין להוסיף מחול על הקדוש, וכן כתב במפורש היעו"ץ בסידורו בית יעקב וז"ל "אלו שמאחרין במעריב עד הלילה הוא דקדוק קלוש מהאחרונים, אלא יש להקדים כדי להוסיף מחול על הקדוש והוא זריו ונשכר ומתקיים זה וזה בידו ועיקר הקפידא לא לאכול קודם הלילה", וכך משמע מדברי החת"ס בפרשת אמור ובשו"ת התעוררות השבת סימן קמ"ג דגם בשבועות מוסיפין מחול על הקדוש ונכנסין לו קודם זמנו.

אולם מנהג העולם להתמתן גם בתפילת ערבית עד הלילה, וכתב בשו"ת להורות נתן ח"ז סימן ל"א דגם נשים נהוגות כן אעפ"י שאינן חייבות במצות ספירת העומר, דחג השבועות שונה משאר ימים טובים דכל המועדים תלתה התורה ביום החודש כגון (ביבמחשה עשר יום לחודש הזה חג הספחה" ויקרא כ"ו), אבל חג השבועות דלא תלתה התורה ביום החודש אלא לאחר ספירת שבע שבועות אז "והקרבתם מנחה חדשה לה'", ולכן גם הנשים אין היו"ט מתחיל רק בכלות מ"ט ימים תמימים ואין להם לקדש קודם הלילה.

הנצי"ב בספרו העמק דבר פרשת אמור פסוק כ"א כתב לחדש שמכיון שבשבועות נאמר "מקרא קדוש בעצם היום הזה" הקפידה התורה שמקרא קדוש של שבועות יהיה בעצם היום הזה ולא קודם ומטעם זה נהגו לאחר להתפלל ערבית בליל שבועות עד צאת הכוכבים ולא כמו שכתב הגמ"א משום שכתבו "לתמימות", דא"כ בכל לילה שבין פסח לעצרת ג"כ שידק כולו של תמימות (עיי' שו"ת משיב דבר להנצי"ב או"ח סימן י"ח).

בשו"ת בנין שלמה (למהר"ש הכהן מוילנא) בהוספת ליו"ט סימן כ' כתב טעם אחר שיש להתמתן בקידוש הלילה, והוא משום דבפסוק כתוב לגבי חג שבועות "וקראתם בעצם היום הזה", ולכאורה תיבת **וקראתם** מיותרת היא שהרי הפסוק מסיים אח"כ "מקרא קדוש

כ"ק מרן האדמו"ר מערלוי שליט"א

תוספת יו"ט בשבועות

...ובדרך זו אמרתי לפני התלמידים המקשיבים ה"ן, ליישב תמיהת ק"ז מרן ההתעוררות תשובה זצ"ל (או"ח רס"י רצו) על מש"כ הטו"ז או"ח"ס (ר"ס תצד) דמאחרין להתחיל ערבית בכניסת שבועות כדי שיהיו ימי הספירה תמימות, וכ"כ בחק יעקב (שם ס"ק א') – למאי דפסקינן בש"ע (ס"י רסא סעיף ב) דתוספת שבת היו דאורייתא, וכדכתב של במג"א (ס"ק ח) ה"נ תוספת יו"ט היו מדאורייתא, וכדילפינן ב"ה (ט) ובינומא (פא): מפסוק תשבתו שבתכם או שמאר דרשות חז"ל, א"כ כיון דתוס' יו"ט דאורייתא, ע"כ א"א ללמוד מדכתב תמימות שלא להוסיף מחול על הקדוש, ושלא להתפלל יו"ט עד שתחשך, ועי"ש שהאר"ק.

ואמרתי ליישב בס"ד קושייתו, דנהי דתוס' שבת ויו"ט הוא דאורייתא לענין איסור מלאכה, מ"מ א לאו דקיבל עליו יו"ט ממש, עדיין לכל ענין חשיב כיום מ"ט לספירה, וכמו שכתב ר"ת (מ"ז ד"ה דמסר) שכתב דלענין מלאכה תוס' יו"ט דאורייתא, אבל לא חל עליו עדיין חיוב שמחת יו"ט [עד שיתפלל תפלת יו"ט (לש"י הראב"ן מובא בטו"ז או"ח ס"י תקנ"ג ס"ק א) או עד שיקדש (לש"י הש"ה ומג"א רס"י תצד בשם הפוסקים)].

(מאסף נזר התורה יח, עיי"ש תוספת דברים)

יהיה לכם" והיה ראוי לומר בעצם היום הזה מקרא קודש יהיה לכם, ולכן נראה משום דבכל יו"ט כתוב שבתון ומקרא קודש והפסוק שבתון בא לחיוב עשה ומקרא קודש בא להשמיע שצריך לקדש היום בתפילה, אבל בעצרת שלא כתוב שבתון כלל ועשה דמלאכה לומדים ממקרא קודש ואין לנו פסוק דצריך לקדש בתפילה, לכן הוצרך לומר "וקראתם" דהמקרא קודש צריך להיות בקריאה ועי"ז אומר הכותב "בעצם היום הזה" ולא בתוספת כדעת השלה"ק (עיי' פנים יפות בפרשת אמור עה"פ "תספרו חמישים יום").

בשו"ת התעוררות תשובה ח"ג סימן ס"ח כתב טעם חדש מדוע צריך להתפלל ערבית בלילה, כיון שנהגים תמיד בכל יום להתפלל מעריב מבעוד יום וסומכים לקיים מצות ק"ש של ערבית במה שקוראים ק"ש שעל המטה שהרי ק"ש מצותה מהתורה ומצאת הכוכבים, אולם בחג השבועות שיעורין כל הלילה ואין קוראין ק"ש על המטה צריך להזהר להתפלל תפילת ערבית בלילה כדי שיצאו ידי ק"ש, וכ"כ בס' ליקוטי מהרי"ח (שבועות). וראוי לציון שיש שחולקים על הגמ"א והט"ז ואוכלים תיכף מבואר מביהכ"נ"ס ואין ממתניין עד הלילה וכך מובא בס' המנהגים דק"ק וורמישא עמוד קי"א וז"ל "**ואוכלים תיכף מבואר מביהכ"נ"ס ואין ממתניין עד הלילה**", וכן מובא בס' יוסף אומץ סימן תתי"ז וז"ל "יש שנהגו שלא לקדש ולאכול בליל שבועות עד צאת הכוכבים, אכן באמת לא ראיתי רבנן קשישי בעלי מעשה אשר באשכח אשכנח שעושינו כן, ובפרט אותם המדקדקים העומדים בבית ה' בלילות שלומדים כל הלילה כי המלאכה מרובה והלילות קצרים ואם יתמהמו בקידוש והתחלת אכילה עד צאת הכוכבים וגם באכילה שימשך ותצא קרוב לחצי הלילה, לכן נראה דמותר לעשות קידוש בין השמשות דמדאורייתא נקרא בין השמשות לילה של צלין מה שכתב הקרבן נתנאל בפרק ערבי פסחים להוכיח מדברי הרא"ש שאפשר להתפלל לקדש מבעוד יום, שהרא"ש כתב שם שבערב פסח אין לקדש מבעו"ט אבל בשאר ימים טובים יכול לקדש ולאכול בתוספת יו"ט ולא חילק בין יו"ט של שבועות לשאר ימים טובים, וצ"ל דבריו דכיון דע"י התוספת נחשב שנגמר היום א"כ ימי הספירה נשלמו. וכתב בשו"ת שבת הלוי ח"ח סימן ק"ט לגבי חולה אם יכול לקדש לפני צה"כ ומסיק דרק בשעת הדחק באמת לזקנים מוחלטים אפשר להתיר ולעורר שלא יבואו לזלזל במלאכה בזמן התוספת.

כתבו האחרונים דיהיה נ"מ בין טעמו של המג"א שאי אפשר להתפלל ערבית משום חסרון תמימות לבין טעמו של הנצי"ב שיש לימוד מיוחד מהפסוק וקראתם בעצם יום הזה שאין דין תוספת יו"ט בחג השבועות לענין יום טוב שני של שבועות, דהפמ"ג בסיומן תצ"ד בשמ"ז סק"א הביא שיש מתנינים גם בליל יו"ט שני להתפלל ערבית עד שתחשך כיון שהוא משום ספיאק דינומא, וכתב ע"ז שהוא טעות דכיון שאין סופרים ביו"ט ראשון א"כ לא שייך אז דין זה, אך נראה דכ"י לפי הבנת הגמ"א בדברי הרמ"א שע"י התוספת הוא מחסיר מתמימות של היום הקודם ולכן כיון שכבר פסק מלספור לא שייך בליל יו"ט שני דין זה, אבל לפי דרכו של הנצי"ב פשוט שאין מקום לחילוק בין יו"ט ראשון ליו"ט שני שהרי בחג השבועות לא נאמר דין תוספת.

הגאון רבי אשר אריאלי שליט"א מראשי ישיבת מיר

כתב הט"ז (ריש ס"י תצ"ד), מאחרין להתחיל ערבית בכניסת שבועות, כדי שיהיו ימי הספירה תמימות. וצ"ע הלא דין תמימות הוא על כל יום מימי הספירה, כמבואר בתוס' במנחות (דף ס"ו ע"א), וא"כ למה בכל ימי הספירה אין מאחרין להתפלל משום תמימות [ועי"פ נימא כן בערבית של השבתות של ימי הספירה], וכבר הקשה כן הנצי"ב בהעמק דבר לפי אמור, יעיי"ש.

ויל"ע, דלכאורה אין כוונת הט"ז דע"י שמתחיל את חג השבועות מבעוד יום הרי הוא פוגם בקיום מצות הספירה, משום דהיום והשבע שספר אינם שלמים, ויד"ל דודאי מצות הספירה מתקיימת ונשלמת בשעת הספירה, ולא איכפת לן במה שקרא – איך היו הספירה, אך י"ל דכוונת הט"ז לענין אחר, דמאחר וחג השבועות הוא לאחר ימי הספירה שנאמר עליהם תמימות, הרי כל זמן שלא נשלמו ימי הספירה עדיין אי"ז הזמן הראוי לחג השבועות.

ובאופן שהדין דמאחרין להתחיל ערבית בכניסת שבועות, נוהג גם במי שלא קיים מצות ספירה ונבגשים, דאין החסרון במה שקיצר את ימי הספירה, אלא שחג השבועות הוא לאחר ימי הספירה שנאמר עליהם תמימות, וכל זמן שלא נשלמו ימי הספירה, עדיין אי"ז הזמן הראוי לחג השבועות.

עוד יש להעיר בדין זה, דוכי ביו"ט דשבועות לא נאמר דין תוספת יו"ט וקבלת תוספת יו"ט מבעוד יום, ומאי שנא תפילת ערבית שאותה מאחרין בליל שבועות, מדין תוספת יו"ט שודאי נוהג גם בליל שבועות.

ויל"ל, דנהי הגמ"א יום שכתב דבליל שבועות אין מקדשין על הכוס עד צאת הכוכבים דכתב תמימות תהינה, ולא הזכיר שאף מאחרין את תפילת ערבית. ואף לדעת הט"ז שם שמאחרין גם את תפילת ערבית, כתב הפמ"ג שם דזהו מפני שמוזכר בתפילה יום השבועות.

ולפ"ז י"ל דודאי גם בשבועות נאמר דין תוספת, ומשום דעיקר דין תוספת הוא לענין מלאכה, ושפיר נוהג איסור מלאכה דהיו"ט אף מבעוד יום, אבל להקדים את עצם יום השבועות מבעוד יום, וזהו ע"י קידוש על הכוס או ע"י הזכרת היום בתפילה – זה אין ראוי, שהרי אמרה תורה שזמנו הוא לאחר שבעה שבועות תמימות. ועיי' בדגול מרבבה בס"י רס"א, שיש קבלת תוספת שבת ויש קבלת קדושת השבת ממש, עיי"ש.

(קובץ עיון הפרשה, מ"ה)

זמן הדלקת נרות בחג השבועות

נפסק בשו"ע או"ח סימן תקי"ט שחייבים להדליק נר של יום טוב כדרך שחייבים להדליק נר של שבת ומברכין על הנר ביו"ט "להדליק נר של יום טוב", נחלקו הפוסקים מתי מדליקים נרות ביו"ט, יש שנהגים להדליק קודם כניסת החג כמו בהדלקת נרות שבת וכך מובא במטה אפרים סימן תרכ"ב, ובבאר היטב או"ח סימן תקי"ט ס"ק ד' כתב דאין זה נאה ליו"ט שחוזרים מבית הכנסת לבית חשוד ללא נרות וראוי שיהא הכל מוכן מיד בבואו מביהכ"נ"ס לביתו והשלחן ומצויין שכן נהג אביו בעל דרכי תשובה, וכן דעת מרן הרש"י אויערבאך צ"ל וכך מובא בשמו בס' יום טוב שני כהלכות הרוספות לפ"א הערה מ"ד, אולם המנהג שנתפשט ברוב תפוזות ישראל שהנשים שמדליקות נרות בלילה אחר תפילת ערבית, בס' משנת יעב"ץ להגר"ב זולטי צ"ל או"ח סימן ל"ד כתב ששני מנהגים אלו הוא כבר מחלוקת ראשונים שיש טיט בעל המאור והמאירי שבת כ"ג ע"א שסובר שמדליקות בלילה, לבין הרמב"ם בהלכות שבת פ"ל ה"ה שידליקו מבעו"ט, ומסביר את מנהג העולם שמדליקין אחר התפילה שהרי בחו"ל בליל יו"ט יש הכרח להדליק בלילה שהרי אסור להכין מיו"ט לחבירו ולכן נוהגות הנשים כך גם בליל יו"ט ראשון כדי שלא יטעו להדליק ביו"ט שני מבעו"ט ולכן אף שבא"י זה לא שייך כבר לא פלוג בין יו"ט של א"י לשל חו"ל, או שמא בשביל אנשי חו"ל שבאים לארץ.

אולם נראה דכל המחלוקת היא על שאר ימים טובים אבל לגבי חג השבועות יש לזון מתי מדליקים שהרי מובא בט"ז ובמג"א שמאחרין להתפלל ערבית בשבועות משום שחסר בתמימות א"כ יהיה אין מדליקין נרות קודם יו"ט שאז נראה כקבלת א"כ שבועות קודם, בלוח ארץ ישראל להגאון הגר"מ טוקצינסקי צ"ל מובא בשם הגרש"י זולניק צ"ל להעיר דאפילו לאותם נשים שמדליקות בכל יו"ט מבעוד יום מ"מ בליל שבועות ידליקין אחר צאת הכוכבים מכיון שנהגו הנשים לברך ברכת שהחיינו בשעת הדלקת נרות ועי"כ הן מקבלות קדושת עיצומו של יום ונחשב כקידוש והרי אין מקדשין רק בחג שבועות בלילה, וכך משמע בשו"ת פרי יצחק (בלעזר) ח"ב סימן ט' ובשו"ת להורות נתן ח"ז סימן ל"א ובס' מועדים וזמנים ח"ז סימן רל"ג ובשו"ת צ"ץ אליעזר ח"י סימן י"ט, אולם דעת מרן הגרש"י אויערבאך בס' הלכות שלמה (מועדים) פ"י"ב ס"ב שאין מניעה להדליק נר של יו"ט ערב חג שבועות וכ"כ בס' מאורות נתן (קופרשטק) עניני יו"ט פ"ה ובס' נטעי גבריאל שבועות סימן ג'.

עקרי הענין

ג'נשתדל לדון בעיקר רק בענייני תוספת יו"ט, ולא בענייני תוספת שבת שהוא עניין גדול ורחב מאוד.

מקור העניין. בגמ' ראש השנה דף ט ע"א, סוגיית הגמ' שם, ודמוסיפין מחול על קדש מנלך דתנא בחריש ובקציר תשבת רבי עקיבא ואמר אינו צריך לומר חריש וקציר של שביעית שהרי כבר נאמר וכו' אלא חריש של ערב שביעית הנכנס לשביעית וקציר של שביעית היוצא למוצאי שביעית וכו' ורבי ישמעאל מוסיפין מחול על קדש מנא ליה נפקא ליה מדתנא וענייתם את נפשתיכם בתשעה יכול בתשעה תלמוד לומר בערב אי בערב יכול משתחשך תלמוד לומר בתשעה הא כיצד מתחיל ומתענה מבעוד יום מלמד שמוסיפין מחול על קדש אין לי אלא בכניסתו ביציאתו מנין תלמוד לומר מערב עד ערב אין לי אלא יום הכפורים שבתות מנין תלמוד לומר תשבתו וכו' כיצד כל מקום שיש בו שבת מוסיפין מחול על קדש. והנה את הדרשא של רבי ישמעאל מציון גי' בגמ' יומא באפ"א קצת ושם ביומא דף פא עמוד ב, אי בערב יכול משתחשך תלמוד לומר בתשעה הא כיצד מתחיל ומתענה מבעוד יום מכאן שמוסיפין מחול על הקודש ואין לי אלא בכניסתו ביציאתו מנין תלמוד לומר מערב עד ערב ואין לי אלא יום הכפורים ימים טובים מניין תלמוד לומר תשבתו וכו' וכו' ימים טובים שבתות מנין תלמוד לומר שבתכם הא כיצד כל מקום שנאמר שבת מוסיפין מחול על הקודש, ולגירסא זו קודם ללפני ימים טובים בדין תוספת ורק אח"כ לשבתות ולהפך מסוגיא דר"ה (ויעוין בר"ח שכן גריס שם), וצ"ע הסב' בזה אמא יפשיט יותר תלמוד יו"ט מייזיק קודם לשבת, וראיתי מי שרצ"ל (בספר שמור וזכור ס' ו') דהנה בנועם מגדים כתב שתוספת זה סייג לשבת עצמה, ובדבר חמור ל"צ סייג כ"א בדבר קל, לכן יותר מסתבר למילף ליו"ט תחילה שזה קל ולזה צריך סייג יותר, משא"כ בשבת שזה חמור או"ל ל"צ סייג.

האם נשים חייבות בתוספת יו"ט. הכתב סופר או"ח סי' נו כתב דאו"ל יש לחייב נשים בתוספת שבת כמו שהן מצוות בכל מצוות השבת בקידוש ובסעודת שבת דאשה הוקשה לאיש לכל מצוות השבת וא"כ גם תוספת שבת היא חלק ממצוות השבת, אולם כתב לפי"ז דביו"ט אין את הכלל שנשים מצוות בכל מצוות היו"ט כאיש, וממילא בתוספת יו"ט נשים לא יהיו חייבות עי"ש.

אכילת מצה בתוספת יו"ט. כתבו התוס' בפסחים דף צט עמוד ב ואומר הר"י מקורב"ל דגבי מצה דווקא בעיני עד שתחשך כדתניא בתוספתא הפסח ומצה ומרור מצותן משתחשך וטעמא משום דכתיב (שמות יב) ואכלו את הבשר בלילה הזה ומצה ומרור איתקשו לפסח אבל סעודת שבת וימים טובים מצו אכיל להו מבעוד יום.

תוספת יו"ט במוצאי פסח. נסתפק המג"א (תצא א) האם אפשר לאכול חמץ במוצאי שביעי של פסח בזמן תוספת קודם הבדלה, ובספר חלקת יואב בקבא דקשייתא אות פ"ו הביא להקשות סתירה בדברי המג"א, דהנה המג"א בס"י תרכ"ד סק"א שהותר איסור יו"ט אף קודם הבדלה, ולכא"ו זה סותר למש"כ בחמץ שצידד שיהא אסור לו לאכול קודם הבדלה. והנה בשולחן ערוך הרב אורח חיים הלכות פסח סימן תצא כתב מי שנמשכה סעודתו במוצאי יום טוב האחרון של פסח עד לאחר צאת הכוכבים מותר לאכול חמץ בסעודה אף שעדיין לא התפלל ערבית ולא הבדיל כלל לפי שאיסור חמץ אינו תלוי בהבדלה כלל דכיון שחשכה הוא לילה לכל דבר וכבר הלכה ממנו קדושת יום טוב, ומה שאסור בעשיית מלאכה קודם ההבדלה אינו מחמת קדושת יום טוב אלא שהחכמים אסרוהו מטעם שנתבאר בס"י רצ"ט (ואף להוסיף מחול על הקודש אין צריך כל אם לענין שביעית יום טוב ממלאכה שזה נלמד ממה שכתוב תשבתו שבתכם כמ"ש בס"י רס"א) אבל לענין שאר דברים התלויים

הרב מאיר שולביץ

בקדושת היום כגון מצות מקרא קודש עיין סימן תקכ"ט אין צריך להוסיף מחול על הקודש וכל שכן לענין אכילת חמץ שאינו תלוי כלל בקדושת היום שהרי אף בחולו של מועד אסור לאכול חמץ:

שמחת יו"ט בתוספת חג. כ' התוס' כתובות מז ע"א שתוספת יו"ט לא מהני לענין מצות שמחת יו"ט, ולכן מי שקיבל עליו תוספת יו"ט יכול לישא אשה. דהטעם שאסור לישא אשה מצד שושמחת בחגך ולא באשתך, וכיון שתוספת יו"ט אין מצוה לשמוח ממילא אין איסור לישא אשה. והיה אפשר לומר דכל דיני תוספת זה רק לאיסור מלאכה על האדם אבל לא שיחול עליו קדושת יו"ט ממש לכל מילי, וממילא ל"ש שיחולו עליו כל מצוות היו"ט וכו"ו, ולכן אין עליו מצות שמחת יו"ט, אולם זה אינו דהרי תוס' בפסחים דף צט ע"ב כתבו שמועיל לאכול סעודת שבת ויו"ט מבעו"י וא"כ רואים שגם לענין מצוות היו"ט הוא כיו"ט ממש ואף לענין אכילת מצה ה"י מועיל אילולי הגזירה התיב שצריך דוקא לילה, ובאמת יעוין מני"ח שכי"ג סק"א, שכן כתב, אבל זה נסתר לכא"ו מד' התוס' הנ"ל. וצ"ב א"כ הגדר בזה.

תוספת יו"ט בראש השנה. כתב בשו"ת מהרי"ל סי' ל"ג וז"ל ויש שאין אוכלים ביום ערב ראש השנה סעודת הערב מבעו"י כדי שלא יוסיפו מחול על הקודש בהאי יו"ט משום דיומא דדינא הוא ועי"ז תמהתי דהא כבר קדשוהו בתפילה ושמא על הכוס עיקר דהוא דאורייתא עכ"ל. וצ"ע עי"ז מהגמ' בר"ה ד' ע"ב שמבואר שדנים בגי' שעות ראשונות של היום ולא בלילה כלל וא"כ מאי נימ' בזה שמקדים. בגלוניו השי"ס למסכת יומא דף כא הביא דברי מהרי"ל וכתב עי"ז דאין כוונתו שאין תוספת כלל בר"ה אלא כוונתו דכיון שהוא יומא דדינא ראוי למעט בתוספת כל כמה דאפשר ואין להוסיף רק היותר מעט וכדעת האומר דאפילו רגע הוא תוספת ע"כ. וכוונתו דודאי אין לבטל דין תוספת שחייבים מהתורה בשביל הטעם של יומא דדינא רק מה שמוסיפין מעצמם מעל לשיעור המחויב עי"ז כתב מהרי"ל שבגלל יומא דדינא אין להוסיף מעצמו עוד.

תוספת שבת בר"ה. כתב בשו"ת מהרי"ל סי' ל"ג וז"ל ויש הבא שאלה בדבר קהל אחד שלא היה להם שופר בערב ראש השנה ושלחו לקהל אחר לשלוח להם שופר ונתעכב השליח מחמת אונס ולא בא עד סוף יום השני של ר"ה והי' ראש השנה ביום ה' וביום ו', ובשעה שבא השופר כבר התפללו של שבת אבל עדיין הי' היום גדול ונסתפק האם יכול לתקוע בשופר בעת ההיא ולא נחוש לשבת שאין תוקעין בשבת וכאן הרי כבר קיבלו ע"ע שבת, והט"ו שם האריך לדון מצד איסור שבות אחרי קבלת שבת, ועוד דן שם מצד קבלה בטעות דאילו היו יודעים שגייע להם שופר לא היו מקבלים שבת, אולם כתב שם להתיר מטעם אחר וז"ל ונראה עוד דאפילו הי' יודע שיביאו שופר אח"כ ואפ"ה קיבל עליו שבת וממילא לא היה טעות כיון שידע שיביאו לו שופר אפ"ה לא מהני הקבלה לאפקועי החוב של שופר דקבלה שלו לא עדיף משבועה וק"י"ל אין שבועה חלה לעבור על המצוה עכ"ד.

קולא בתוספת יום הכיפורים. בשו"ת כתב סופר או"ח סי' קי"ד כתב לחדש דאע"ג דק"י"ל שחצי שיעור אסור מהתורה והי"ה ביו"ט אבל בתוספת יו"ט מותר לאכול פחות מכשיעור דאין איסור חצי שיעור בתוספת יו"ט, ופסק לפי"ז שאם לא קיים מצות אכילה בערב יו"ט והגיע זמן התוספת או שקיבל ע"ע כבר תוספת יו"ט יכול לאכול פחות משיעור ככותבת ובה יקיים את מצות אכילה בערב יו"ט ואעפ"כ אינו מבטל בזה מצות תוספת שהרי אכל פחות מכשיעור ואין איסור של חצי שיעור בתוספת יו"ט. והטעם בזה כתב דכיון שכל האיסור של חצי שיעור הוא מצד שחוי לאצטרופי לשיעור שלם כדאמרין ביומא דף ע"ד והרי גם בשיעור שלם של תוספת אין עונש כ"א איסור וכל מה שאסור לו חצי שיעור הטעם שמא יאכל

שיעור שלם, וכיון של"ש כאן הטעם של חוי לאצטרופי לשיעור שלם ממילא אין איסור בחצי שיעור בתוספת יו"ט.

תוספת יו"ט בפורים. בספר חסדי דוד לאחד מגדולי ספרד זלה"ה בחידושים לסימן תרצ"ב כתב שיותר לקרוא המגילה דלילה מפלג המנחה ולמעלה, משום דפורים כתיב יום טוב ומצוה להוסיף מחול על הקודש. וצ"ע שבודאי דלא כתיב ב' ונעלם גמ' דדף ה' הנ"ל דיו"ט לא קבילו עליה.

תוספת שבת מול תוספת יו"ט. כתב בשו"ת דברי יציב חלק אורח חיים סימן ר"ט מצאתי בסידור דעת קדושים להגה"ק מבוטשטאט שבזמן בקונטרס נועם מגדים את יו"ט, דכשחל יום טוב במוצ"ש יש לאחר להתפלל דקדושת שבת חמירא מקדושת יום טוב וצריך להוסיף מחול על הקודש, וגם ביום טוב כתב שם דכיון דבעי תוספת צריך לאחר להתפלל ערבית דליל ב' אחר צאה"כ ועד דתיפתני סידרא יהיה הוספת מחול על הקודש עיין שם ודו"ק.

תוספת יו"ט בשבועות. בשו"ע סימן תצ"ד, סעיף א מבואר ביום נ' לספירת העומר הוא חג השבועות וכו', והביא שם במש"ב בשו"ע בשם הט"ז והפרי"מ וז"ל ומאחרין להתפלל ערבית בכניסת שבועות בצאת הכוכבים כדי שיהיו ימי הספירה מ"ט יום תמימות, וכן הובא בשו"ע הרב וכן כתב המג"א שם דבליל שבועות אין מקדשין על הכוס עד צאת הכוכבים משום דכתיב תמימות תהינה.

וכתב בספר פנים יפות פרשת אמור. תספרו חמשים יום. עיין פרי"ש לפי פשוטו י"ל לפי שאמרו [ר"ה ט א] בכל שבתות יו"ט צריך להוסיף מחול לקודש, ונכלל בזה מלבד שצריך להוסיף במלאכה זמן מועט קודם בין השמשות, כמו כן הוא במחשבה שצריך לקבל עליו קדושת היום טרם בואו, אלא דבאג השבועות דכתיב תמימות תהינה שאין לקבל עליו במחשבה קדושת היום עד שנשלמו שבע שבועות תמימות כמ"ש המ"א בס"י תצ"ד בשם ע"ה ומ"ב שאין מקדשין בליל שבועות עד צאת הכוכבים, ואף דבמלאכה צריך להוסיף שאין זה ענין לקבלת הקדושה במחשבה.

והנה הגאון רבי אברהם הלוי הורו"ץ, אביו של השל"ה, בספר עמק ברכה (דף סט ע"ג) כתב וזו לשונו: קבלתי ממורי הגאון מהרי"ש מלובלין שקיבל איש מפי איש מפי הגאון רבינו יעקב פולאק זצ"ל, שלא לעשות קידוש על הכוס בלילה הראשון של חג השבועות עד לאחר צאת הכוכבים, מפני שבספירת העומר נאמר שבע שבתות תמימות תהינה, וכשהוא מקדש מבעוד יום הרי הוא מחסר אותו מקצת מארבעים ותשעה ימי הספירה, שחג השבועות הוא לאחר הספירה, ואם כן כשמקבל על עצמו את החג מבעוד יום ומחסר אותו מקצת מימי הספירה, נמצא שאינם תמימות, ואל תשיבני ממה שמתפללים מעריב מבעוד יום, שזה אינו כלום, שהרי אמרו (ברכות כו:) רב מצלי של שבת בערב שבת, ור' יאשיה מצלי של מוצאי שבת בשבת. ואל תקשה מקידוש השליח צבור בבית הכנסת שאינו אלא בשביל האורחים, ואינו נראה כמחסר משבע שבתות התמימות, מה שאין כן כשכל יחיד מקדש לעצמו מבעוד יום ע"כ.

וכן כתב בשו"ת משאת בנימין בחידושי דינים שבסוף הספר (אורח חיים סימן ד'); מצאתי כתוב בשם מורי מהרי"ש, בליל ראשון של חג השבועות ממתינים לקדש עד הלילה ממש, שאם יקדש קודם הלילה יחסר מעט מיום מ"ט לספירה, ונאמר שבע שבתות תמימות תהינה. ע"כ. והובא במגן אברהם (סימן תצ"ד סק"א), ובפרי חדש (שם). ובשאר אחרונים. וכן כתב בשו"ת יעקב חלק ג' (סימן גב). והטורי זהב (שם סק"א) הוסיף, שמתאחרים להתפלל ערבית עד צאת הכוכבים

הנושאים הנאים

במדבר - שבועות - תוספת יו"ט - עניינא דיומא

מכון ירושלים

הופיע

יד דרד

על מסכתות
גדרים נזיר וסוטה
להגאון רבי דוד זינצהיים זצ"ל
יו"ל לראשונה מכת"י המחבר עם
מקורות וציורים

מוסד
הרב קוק

חדש
כרכים נוספים מסדרת
שיטה מקובצת
על הש"ס
מסכת נדרים
מסכת נזיר, סוטה

המתנה לאחר גבינה רכה

בחג השבועות

ידועים ומפורסמים דברי הספה"ק נועם אלימלך (פר' משפטים) בפסוק לא תבשל גדי בחלב אמו. "יוז"ל, וגם אנחנו בחג השבועות התירו לנו חז"ל שלא להמתין אחר הגבינה השיעור כמו בשאר ימות השנה וכי' וזה הטעם שהתירו לנו בחג השבועות לאכול אחר הגבינה בלא המתנת שיעור מחמת שאו הוא שעת מתן תורה הקדושה ואנו מראים עצמינו שאנו דוגמת המלאכים בשעת מתן תורה ע"י התורה וכי' עיי"ש.

הרה"ק קולמוסים נשתברו לבאר את דברי הרה"ק מליזענסק זצ"ל (עי' פרי הדר על הפרמ"ג יו"ד סי' פט מ"ז סק"ג באריכות), קודם שניבא בזה את דברי הרה"ק רבי איציק'ל מפשעווארסק זצ"ל ממה שקיבל מרבו, נתחקה אחר 'מנהג העולם הנפוץ והיא, להמתין אחר גבינה רכה חצי שעה קודם לאכילת בשר.

איתא בזוה"ק (הובא בב"י או"ח סי' קע"ג), וז"ל אשכחן דכל מאן דאכיל האי מיכלא כחדיא או בשעתא חדיא או בסעותא חדיא ארבעין יומין אתחזיא גדיא מקלסא וכי' עכ"ל, מבורר מדברי הזוהר שצריך להמתין "שעתא חדיא", דהיינו לכאורה שעה אחת, ומה שאנו נוהגים להמתין רק חצי שעה, ולא שעה נאמרו בזה כמה ביאורים, יש שפירשו ד"שעתא חדיא" אין הכוונה לשעה משמאל אלא היינו הפלגה והפסק בין סעודה לסעודה, ומופלג הוא חצי שעה כדאמרין בגמ' (שבת ט. ט.) דסמוך היינו חצי שעה, ויותר מכך הוא מופלג (כ"כ בספר מטה ראובן - סי' קפו, ובע"ס). ועוד ד"שעתא חדיא" אין הכוונה דווקא שעה שלימה אלא זמן מסוים (שו"ת מהרש"ג - ח"א סי' יג), ועוד כיון שערב רוב שעה הוי ליה כשעה שלימה (שו"ת דברי חכמים פ"א, ועוד).

ויש שאכן מחמירים להמתין על עצמם שעה שלימה כמו שמשמע מפשטות לשון הזוהר (ראה מנחת יעקב (כלל עו, סק"ה), וכ"כ בשו"ת משנה הלכות (ח"י סי' קלה), דכן הוא נוהג עיי"ש. ובשו"ת חיי הלוי (ח"ה סי' ס"ק יא) כתב שכן הוא מנהג סקווירא, אך כאמור מנהג העולם להקל בחצי שעה.

הרה"ק הרבי ר' אלימלך מליזענסק נהג כל השנה להמתין אחר אכילת גבינה רכה שעה שלימה, וכדמשמע מפשטות לישנא דהזוהר, אמנם בחג השבועות הקיל בהמתנת חצי שעה, כן אמר הרה"ק רבי איציק'ל מפשעווארסק זצ"ל ממה שקיבל מרבו הרה"ק רבי ישכר בער מציעשניב זצ"ל, וזהו מה שכתב בספרו "ועם אנחנו בחג השבועות התירו לנו חז"ל "שלא להמתין אחר הגבינה השיעור כמו בשאר ימות השנה", כלומר דבכל ימות השנה ממתנים אנו שעה שלימה ובחג השבועות התירו לנו בהמתנת חצי שעה בלבד.

לעומת זאת מציינו בשלה"ק בשבועות (נר מצוה אות ח) שכתב ז"ל: העולם נוהגים לאכול בחג השבועות מאכלי חלב, ואח"כ אוכלים בשר וכי', אז צריך לדקדק להתקדש "בפרט ביום קדוש כזה שהוא זמן מתן תורתנו", לעשות קינוח והדחה היטב, ולהפסיק בברכת המזון, ולהמתין שעה וכי' ומי שמתקדש בזה ביותר, קדוש יאמר לו. וכ"כ הפרמ"ג (או"ח סי' תצד א"א, סק"י) ד"יש להיזהר בענין מאכלי בשר וחלב בכל מה שנהגים בכל השנה וכי' שלא יצא שכרם בהפסדם" (וראה עוד בארוכה בספר דרכי תשובה יו"ד סי' פט ס"ק ט).

ולמעשה כתב בשו"ת משנה הלכה (לגאב"ד אונגוואר זצ"ל, ח"ז סי' ע) לגבי אי יש להקל בחג השבועות יותר מבכל השנה "דכל שאין לו קבלה על איזה קולות בענינים אלו אין להקל כלל בענינים אלו" עיי"ש.

אבל יש מצוה שהבעלים יקדשוהו בפיו. בעבודת הקרבנות הדין הוא שסתמא לשמה ובכל זאת הרמב"ם כותב שמצווה לעשותו לשמה ממש. באפייית מצה שצריכים מחשבה לשמה גם למאן דאמר מצוות אין צריכות כוונה וסתמא לשמה ובכל זאת כולנו מקפידים לומר בפה: 'כל מה שאני עושה'.

במצוות שמיטה ציורה תורה להפקיר השדה בשביעית. אף על פי ששביעית זה 'אפקעתא דמלכא' וההפקר חל מאליו בכל זאת יש מצווה שהוא עצמו יפקיר. מפני שהתורה רצתה שההפקר יחול על ידו שהוא יהיה זה שעושה את ההפקר.

כך זה בעצם בכל המצוות. כמו שכותב ה'משנה ברורה' בסימן ס' 'ולמצוה מן המובחר כולי עלמא מודים דצריך כונה כדאייתא בנדריים רבי אליעזר בן צדוק אומר עשה דברים לשם פועלם ונאמר ותהי יראתם אותי מצות אנשים מלומדה וכמו שכתב הגר"א על הא דאייתא בסימן ח' עין שם'.

מלמד אותנו רבנו ה'חפץ חיים' כי האמירה בפה, הכוונה המחשבה המתלווה לעשייה, היא עשיית הדבר 'לשם פועלם'. היא עושה את ההבדל בין עשייה שהיא בגדר 'ותהי יראתכם אותי מצוות אנשים מלומדה' לעשייה 'לשם פועלם'.

הבכור מתקדש מעצמו, עבודת הקרבנות בסתמא גם היא נחשבת לשמה, אפייית מצת מצווה והפקרת השדה בשמיטה כולן נעשים מאליהן. אך באמירה שלך, בקבלת הדברים בפיך אתה הופך מ'נפעל' ל'פועל'.

בקבלת שבת מבעוד יום אתה מקבל על עצמך קדושת שבת אתה מגלה דעתך בהשבת חביבה עליך ורצויה ואתה ממתין ומצפה לבואה וממהר לקבלה. כך בכל שבת וכך בכל יום טוב. גם בערב חג השבועות אתה מקבל קדושת יום טוב מבעוד יום ואין בזה שום סתירה לענין ה'תמימות' מפני שקדושת היום טוב אינה סתירה לענין ה'תמימות'.

מה שאין כן בתפילת מעריב או באמירת הקידוש בהם אנחנו מזכירים ואומרים בפה מלא 'את יום חג השבועות הזה'. בזה סוברים ה"ט"ו והמג"א יש פגיעה ב'תמימות'. כשאתה מזכיר שאתה כבר ביום החמישים לספירה שאלו כבר חלפו עברו המ"ט יום, ימים שעצמותם ומהותם אינם קשורים לקדושת השבת או היום טוב, זה מהווה פגיעה ב'תמימות'.

יצאנו ממצרים היינו ב"מ"ט שערי טומאה, אנחנו בדרכנו לקבלת התורה. להשלים את גאולתנו ופדות נפשנו. להיות בני חורין אמיתיים. לשם כך ניתנה לנו מצוות ספירת העומר, 'כדי שיטהרו נפשות ישראל מזהמתם' כדי שניתהר ונתקדש בקדושה של מעלה. דברים אלו לא יכולים להיות מאליהם. צריך עבודה עצמית ועמל ויגיעה כדי 'לתקן את נפשתינו ורוחותינו ונשמותינו מכל סיג ופגם ולטהרו ולקדשנו'.

אנחנו צריכים לייקר ולהעריך כל רגע מימי הספירה. עלינו להיזהר ששבעה שבועות אלו תהיינה תמימות. בכל שנה ושנה, כותב רבנו הרמח"ל בדרך ד', 'הוקבע שבשבו תקופת הזמן ההוא יאיר עלינו אור מעין האור שהאיר אז ותחודש בנו תולדת אותו התיקון'.

נצל הארה מיוחדת זו של טהרה והתקדשות, נדבק בכל רגע מימים מסוגלים אלו, כדי להתקדש ולהיטהר. כך נתכונן כראוי לקראת חג השבועות, לקראת יום 'זמן מתן תורתנו' להיות ראויים לקבלת התורה לעובדה ולשימרה.

'תוספת יו"ט בחג השבועות'

דין מיוחד נאמר לגבי הנהגתנו בכניסת חג השבועות, ה"ט? פוסק: 'מאחרין להתחיל ערבית בכניסת חג השבועות' והמג"א פוסק: 'בליל שבועות אין מקדשין על הכוס עד צאת הכוכבים'. גם ה"ט? וגם המג"א לומדים זאת מהכתוב: 'שבע שבתות תמימות תהיינה'. שצריך לדאוג שמ"ט ימי הספירה יושלמו ושבע השבתות תהיינה תמימות ורק אז נתפלל ערבית ונקדש על הכוס. לכן ל"ט? תפילת ערבית מבעוד יום תפגע בתמימות ולמג"א משמע שערבית אפשר להתפלל גם מקדם יותר ורק את הקידוש צריך לעשות מאוחר מפני שרק הוא כאילו פוגע בתמימות.

לכאורה צריך להבין מדוע תפילת ערבית או אמירת הקידוש מבעוד יום פוגעת ב'תמימות' מקצרת את היום שערב ופוגעת בשלמותו של היום שחלף, לכל הפחות לענין ימי הספירה, והרי הדין הוא שמי שקיבל שבת מבעוד יום ונזכר שעדיין לא ספר ספירת העומר יותר ורק את הקידוש צריך לעשות בברכה ולא אמרינו שהיום כבר חלף ואינו יכול יותר לספור.

עוד צריך ביאור הרי בכל יום טוב כמו בכל שבת יש לנו מצוות עשה של תוספת שבת, של 'להוסיף מהחול על הקדוש'. ואם כן ודאי שקבלנו את היום טוב כבר מבעוד יום ואם כן מה יועיל איחור תפילת ערבית ויא אחור הקידוש ללילה הרי גם שקובע לאיסור מלאכה הוא הקבלה שלנו ואיך תגן דחיית המעריב או הקידוש על ה'תמימות'.

ובאמת בשו"ת 'התעוררות תשובה' דן בזה ומטעם זה כתב דאדרבה כיון דתוספת יו"ט דאורייתא ונצטוונו להוסיף מהחול אל הקדוש, נאמר כאן דין שקיום התוספת אינו סתירה לקיום ה'תמימות'. מפני שברגע שעל פי דין נסתתים יום המ"ט הרי נתקיים ה'תמימות'. כי קיום מצות ה'תמימות' הוא עד קבלת ה'יו"ט' ואותו היום האחרון יום מ"ט של ספירת העומר איננו כמו שאר ימי הספירה אלא יומא מגיע עד קבלת ה'יו"ט' של חג השבועות ובה הוא הושלם והסתיים.

על מנת לנסות ולהבין הדברים נקדים ונביא את דברי הש"ח הקד' המביא בשם ספר 'תולעת יעקב' בטעם מצות תוספת שבת, וכותב: 'מה שמוסיפין מחול אל הקדוש במוצאי שבת, להורות ולהראות שאין רוצין בייצאת האופשיאז הקדוש מביניהם, וקשה עליהם מאד פרידתו, ולפיכך מעכביין אותו, ומרוב חבתם בו מלווין אותו בשירות ותשבחות, כענין 'ואשלחך בשמחה ובשרים'. ובהמשך כתב שגם בכניסתו יש לקבלו כך בשירות ותשבחות מפני שתוספת שבת בכניסתו גם היא מביטאת את רצונו ששבת עד כדי כך שאנו מקדימים עצמו לקבלה.

למדנו כאן שיש עניין להראות רצונו ושמחתו בקדושת השבת, ותוספת מהחול אל הקדוש מראה זאת. ואולי אפשר לומר שזה גם ענין 'קבלת השבת' בפה שאדם צריך לקבל בפיו קדושת השבת. אף על פי שהשבת נכנסת מאליה ואף אם הוא לא אמר כלום חלה עליו קדושת השבת. אבל באמירתו בפיו 'הרי אני מקבל עלי קדושת שבת' הוא מבטא את רצונו ושמחתו לבואה של שבת המלכה והוא כאילו מביא עליו בעצמו את קדושת היום. קבלת השבת בפיו עושה אותו 'פועל' ולא 'נפעל'.

כעין זה מצאנו בעוד מקומות. בכור מתקדש מעצמו

<p>אחים הקר רשת בשר למהדרין</p>	<p>פוטו ציון צילום אירועים, מצלמות וסטודיו</p>	<p>גל פז-רשת למוסיקה ירושלים-ב"ב-חיפה</p>	<p>פוטו סטודיו</p>
<p>• בחסותם האדיבה של בעלי עסקים תומכי תורה לברכה, הצלחה וכטו"ס •</p>			
<p>לעילוי נשמת רבי יצחק בן ר' אליהו ואסתר זר</p>	<p>המנעול הנאמן זאב הורוביץ דלתות פלדה ומפתחות</p>	<p>צבי ורצברגר בית האנרגיה</p>	